

แตงวงในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

Brass band in Muang district, Phitsanulok

ณัฐณิชา นักปี¹, กมลธรรม เกื้อบุตร²

Nattanit Nakpee, Kamontam Kuabutr

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องแตงวงในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีวัตถุประสงค์คือ 1) เพื่อศึกษาการสืบทอดและการดำรงอยู่ของแตงวงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก 2) เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของแตงวงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ผลการวิจัยพบว่า

การสืบทอดแตงวงในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีการสืบทอด 2 ส่วนประกอบด้วย 1) การสืบทอดด้านองค์ความรู้ของแตงวง คือ การสืบทอดภายในครอบครัว และการสืบทอดภายนอกครอบครัว 2) การสืบทอดด้านองค์ประกอบของแตงวง ได้แก่ เครื่องดนตรี รูปแบบการจัดวง บทเพลง และพิธีไหว้ครู การดำรงอยู่ของแตงวงในอำเภอเมืองจังหวัดพิษณุโลกมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องคือ จำนวนสมาชิกในวง และอัตราค่าจ้าง บทบาทหน้าที่ของแตงวงในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกแบ่งได้เป็น 2 ประเภทคือ บทบาทหน้าที่ในงานมงคล ได้แก่ งานบวช งานมงคลสมรส งานแก้บน งานแห่เทียนพรรษา และงานกฐิน เป็นต้น บทบาทหน้าที่ในงานอวมงคล ได้แก่ งานบำเพ็ญกุศลศพ

คำสำคัญ: แตงวง, การดำรงอยู่, การสืบทอด

Abstract

This research study about brass bands in Muang district, Phitsanulok. The objectives are 1) to study the inheritance and the existence of the brass band in Muang district, Phitsanulok 2) to study the roles and functions of brass bands in Muang district, Phitsanulok. The results show that the Inheritance of the brass bands had two parts. 1) Inheritance of the brass band knowledge and skill have taught inside and outside the band leader's family. 2) Inheritance of the brass band elements have passed on from generation to generation, including musical instruments, ensembles, songs, and Wai Kru ceremonies. The existence of the brass band in Muang district, Phitsanulok was related to two factors that are membership amount and remuneration.

¹ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำภาควิชาดนตรี คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยนเรศวร

²ผู้ช่วยศาสตราจารย์ประจำหลักสูตรดนตรีสากล คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม

Roles and functions of brass bands in Muang district, Phitsanulok were divided into two types. 1) auspicious ceremonies such as ordination ceremony, wedding ceremony, redeeming a vow ceremony, candle procession, and Kathin ceremony. Non-auspicious ceremony included funeral ceremony.

Keyword: Brass band, Existence, Inheritance

บทนำ

วัฒนธรรมดนตรีเป็นปัจจัยสำคัญหนึ่งของสังคมที่ขับเคลื่อนให้การดำรงชีวิตของมนุษย์เป็นไปด้วยความสุขจากสุนทรียะที่เกิดขึ้นจากการฟังดนตรี บทบาทหน้าที่ของดนตรีต่อสังคมไทยนั้นอาจกล่าวได้ว่ามีส่วนเกี่ยวข้องอย่างมากต่อวิถีชีวิต ซึ่งหากเราสังเกตการใช้ชีวิตในแต่ละวันพบว่า กิจกรรมหรือเหตุการณ์ส่วนใหญ่ของมนุษย์ล้วนมีศาสตร์ด้านดนตรีมาเกี่ยวข้อง ตัวอย่างเช่น บทเพลงยามเช้าในสถาบันการศึกษา เพลงจากโฆษณาในสื่อโทรทัศน์หรือวิทยุ เสียงดนตรีประกอบภาพยนตร์ เป็นต้น นอกจากนี้ในวิถีทางวัฒนธรรมและประเพณีต่างๆ ล้วนแต่เกี่ยวข้องกับดนตรีเกือบทั้งสิ้นตั้งแต่การกำเนิดจนกระทั่งสิ้นชีวิต โดยดนตรีมีบทบาทหน้าที่ในการเชื่อมโยงสื่อสารจากมนุษย์ถึงสิ่งที่ไม่มองเห็นซึ่งจัดเป็นดนตรีพิธีกรรม และอีกบทบาทหน้าที่ในการสร้างความผ่อนคลายให้กับมนุษย์คือ ดนตรีเพื่อความบันเทิง

ในสังคมไทยนั้น นอกจากวัฒนธรรมดนตรีไทยและพื้นบ้านแล้ว ยังมีวัฒนธรรมดนตรีจากนานาชาติที่ได้แพร่กระจายเข้าสู่ประเทศไทยมาอย่างยาวนาน โดยวัฒนธรรมดนตรีต่างชาติที่มีความโดดเด่นมากที่สุดที่ยังคงปรากฏและดำรงอยู่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมไทย คือดนตรีตะวันตก ที่ได้เข้ามายังประเทศไทย ตั้งแต่สมัยกรุงศรีอยุธยา โดยในสมัยสมเด็จพระนารายณ์มหาราชได้มีการนำเครื่องดนตรีตะวันตกเข้ามาได้แก่ แตรทองเหลือง (อาจเรียกว่า แตรฝรั่ง หรือแตรวิลันดา ซึ่งสันนิษฐานว่าอาจเข้ามาในช่วงอยุธยาตอนต้นที่มีการค้าขายกับประเทศฮอลแลนด์) ไวโอลิน ออร์แกนลมชนิดเท้าเหยียบหรือฮาร์โมนีอิม (พูนพิศ อมาตยกุล, 2554: น.15)

วัฒนธรรมดนตรีตะวันตกที่ได้เข้ามาในประเทศไทยในระยะแรกนั้นได้จำกัดอยู่ในกลุ่มของชนชั้นสูงและขุนนาง จากนั้นจึงเริ่มกระจายสู่สามัญชนโดยมีศาสนาคริสต์เป็นปัจจัยหลักในการแพร่กระจายวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกรวมถึงกิจการทางทหารในสมัยรัชกาลที่ 4 ประมาณปี พ.ศ. 2394 เป็นปีแรกที่พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงขึ้นครองราชย์ ได้มีนายทหารชาวอังกฤษ คือ ร้อยเอกอิมเปย์ (Captain Impey) ได้เข้ามาสมัครรับราชการในวังหลวง โดยเสนอตนเป็นผู้ฝึกทหารในวังหลวงโดยอาศัยประสบการณ์ที่ได้จากการปฏิบัติในต่างประเทศ รวมถึงร้อยเอกโทมัส จอร์จ น็อกซ์ (Captain Thomas G. Knox) เดินทางจากอินเดียเข้ามาสมัครรับราชการ ได้เข้าสังกัดเป็นครูฝึกในวังหน้าเนื่องจากขณะนั้นวังหลวงได้มีร้อยเอกอิมเปย์อยู่แล้ว ร้อยเอกน็อกซ์ได้สอนการบรรเลงแตรสัญญาณทหารและให้ทหารชาวสยามใช้เพลงกอดเซฟเดอะควีน (God Save the Queen) บรรเลงเป็นเพลงค่านับพระมหากษัตริย์ หรือบรรเลงรับเสด็จเมื่อเสด็จออกมหาสมาคมเช่นเดียวกับแบบธรรมเนียมของชาวอังกฤษ (กมลธรรม เกื้อบุตร, 2557, น.47)

จากนั้นดนตรีจึงเกิดการประยุกต์ผสมผสานระหว่างวัฒนธรรมดนตรีไทยและดนตรีตะวันตก โดยรูปแบบวงดนตรีดังกล่าวที่เกิดขึ้นในยุคแรกและเด่นชัดที่สุดคือ แตรวง (Brass band) ที่ได้รับอิทธิพลและการถ่ายทอดมาจากกลุ่มทหารกองดุริยางค์ รณชัย รัตนเศรษฐ (2557, น.125 - 126) กล่าวว่า แตรวงทหารถูกถ่ายทอดสู่ประชาชน เริ่มจากการเป็นผู้ฟัง และค่อยๆ เปลี่ยนแปลงเป็นผู้บรรเลง จากการถ่ายทอดความรู้ของทหารแตรที่ถูกส่งไปประจำตามภูมิภาคต่างๆ ของประเทศ จนเกิดเป็นวง “แตรวงชาวบ้าน” ส่งผลให้เกิดคณะแตรวงเพิ่มขึ้นในสังคมไทยกระจายไปทั่วทุกภาคส่วนของประเทศ และมีพัฒนาการควบคู่กับการเปลี่ยนแปลงทางสังคมอย่างต่อเนื่อง (สุดแดน สุขเกษม, 2542, น.165; สุธี ชำนาญสุธา, 2545, น.70)

จังหวัดพิษณุโลกเป็นอีกหนึ่งจังหวัดที่ความโดดเด่นทางด้านวัฒนธรรมทางดนตรีที่มีความหลากหลายทั้งดนตรีตะวันตกในรูปแบบดนตรีสมัยนิยม ดนตรีคลาสสิก ดนตรีไทย และดนตรีพื้นบ้าน มีหน่วยงานทั้งภาครัฐและเอกชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องกับการทำนุบำรุงวัฒนธรรมทางด้านดนตรี นอกจากประเพณีดนตรีที่ได้กล่าวมาแล้วข้างต้น ดนตรีที่มีการผสมผสานทางด้านวัฒนธรรมตะวันตกและไทยคือ แตรวง มีการประยุกต์การบรรเลงบทเพลงตะวันตกและไทยเข้าด้วยกันในการบรรเลงบทเพลงแต่ละชุด พัฒนาตามยุคสมัยตามสภาพสังคมที่มีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

การสำรวจข้อมูลเบื้องต้นพบว่า แตรวงในจังหวัดพิษณุโลกยังคงดำรงอยู่ในสังคมของชาวพิษณุโลก วงดนตรีหลายวงมีการบริหารและได้รับงานจ้างอย่างต่อเนื่อง เช่น แตรวง ศ.บุญมีศิลป์ แตรลูกนารายณ์ แตรวงเพชรบันเทิง และแตรวงเพชรชมพู เป็นต้น ทั้งนี้ในสถานการณ์ที่มีการเปลี่ยนแปลงอย่างต่อเนื่อง โดยมีเทคโนโลยีเป็นปัจจัยหลักทำให้เกิดรูปแบบวงดนตรีประเภทใดก็ได้ที่ใช้เครื่องดนตรีสมัยนิยมเข้ามาแทนที่วงดนตรีแตรวงที่เป็นวัฒนธรรมดั้งเดิมของชาวบ้านในจังหวัดพิษณุโลก เป็นผลกระทบโดยตรงต่อการดำรงอยู่ของแตรวง

จากที่มาและความสำคัญดังกล่าวผู้วิจัยเล็งเห็นว่าควรมีการศึกษาข้อมูลและองค์ความรู้ของดนตรีแตรวงในจังหวัดพิษณุโลก เพื่อเป็นประโยชน์ทางวิชาการและเป็นแนวทางในการปฏิบัติเพื่อธำรงรักษาวัฒนธรรมทางดนตรีดั้งเดิมให้มีการดำรงอยู่ต่อไป

วัตถุประสงค์

1. เพื่อศึกษาการสืบทอด และการดำรงอยู่ของแตรวงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของแตรวงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

ขอบเขตการศึกษา

การวิจัยในครั้งนี้ ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตการวิจัยไว้ 4 ประเด็น ได้แก่

1. บุคคลข้อมูล กลุ่มตัวอย่าง จำนวน 10 คน ซึ่งเป็นตัวแทนจาก 4 วงในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก แบ่งเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่ หัวหน้าวงดนตรีจำนวน 4 คน นักดนตรีจำนวน 4 คน และชาวบ้านที่มีประสบการณ์ในการจ้างงานแตรวงจำนวน 2 คน มีวิธีการได้มาซึ่งกลุ่มตัวอย่างด้วยวิธีการคัดเลือกแบบเจาะจง โดยตั้งเกณฑ์คัดเลือกกลุ่มตัวอย่างคือ

1.1 หัวหน้าวงดนตรีและนักดนตรี ต้องมีประสบการณ์ด้านเครื่องดนตรี 10 ปีขึ้นไปและยังคงดำรงอาชีพด้านเครื่องดนตรีหรือเกี่ยวข้องในเขตจังหวัดพิษณุโลก

1.2 ชาวบ้านในจังหวัดพิษณุโลกต้องมีประสบการณ์ในการจัดงานเครื่องดนตรีอย่างน้อย 1 ครั้ง โดยเป็นการจัดงานที่มีงบประมาณ

2. ระยะเวลาในการศึกษาตั้งแต่เดือนมีนาคม พ.ศ.2563 – เดือนกุมภาพันธ์ พ.ศ. 2564

3. ขอบเขตด้านเนื้อหา การศึกษาวิจัยครั้งนี้ศึกษาเรื่อง บทบาทหน้าที่ การสืบทอด และการดำรงอยู่ของเครื่องดนตรีใน จังหวัดพิษณุโลก

4. ด้านพื้นที่ ผู้วิจัยศึกษาข้อมูลในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกเป็นหลัก

การกำหนดขอบเขตในแต่ละประเด็นดำเนินการด้วยหลักจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ เพื่อให้สามารถเข้าถึงบุคคลข้อมูลได้อย่างเท่าเทียม รวมถึงการคัดข้อมูลให้สามารถตอบคำถามวิจัยได้อย่างครอบคลุมและชัดเจน ปราศจากอคติ เพื่อสะท้อนปรากฏการณ์ทางสังคมและวัฒนธรรมของเครื่องดนตรีในพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกได้อย่างถูกต้องชัดเจน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยวิธีการสัมภาษณ์จากบุคคลข้อมูล รวมถึงข้อมูลจากเอกสารและตำราที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์และสรุปผลการวิจัยโดยใช้การพรรณนาวิเคราะห์ ผู้วิจัยมีขั้นตอนในการดำเนินการดังนี้

1. ศึกษาข้อมูลเบื้องต้นจากเอกสาร งานวิจัย รวมถึงลงพื้นที่สำรวจเบื้องต้น

2. ติดต่อบุคคลข้อมูลจากเครื่องดนตรีต่างๆ มีคุณสมบัติตามขอบเขตที่กำหนด

3. ออกแบบแนวทางสัมภาษณ์ให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์วิจัย

4. ลงพื้นที่ภาคสนามเก็บข้อมูลวิจัยโดยการสัมภาษณ์ และการสนทนากลุ่มตามสถานการณ์และปรากฏการณ์ในพื้นที่

5. นำข้อมูลที่ได้มาเรียบเรียง จัดหมวดหมู่

6. ทำการวิเคราะห์ สังเคราะห์องค์ความรู้และสรุปผลการวิจัย การวิเคราะห์ข้อมูลผู้วิจัยได้นำข้อมูลมาวิเคราะห์ตามประเด็นต่างๆ ดังต่อไปนี้

- ด้านการสืบทอด และการดำรงอยู่ของเครื่องดนตรีในจังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีภาพรวมทางวัฒนธรรม และทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่นิยมในการวิเคราะห์ข้อมูล

- บทบาทหน้าที่ของเครื่องดนตรีในจังหวัดพิษณุโลก ผู้วิจัยใช้ทฤษฎีการหน้าที่นิยม และทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่นิยมในการวิเคราะห์ข้อมูล

7. นำเสนอเผยแพร่องค์ความรู้ที่ได้รับจากการวิจัย

ผลการวิจัย

ผลการวิจัยในบริบทการดำรงอยู่ของแตงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก ตามวัตถุประสงค์ที่ได้ตั้งไว้ พบว่ามีรายละเอียดแบ่งเป็นประเด็นดังนี้

1. การสืบทอดและการดำรงอยู่ของแตงในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก

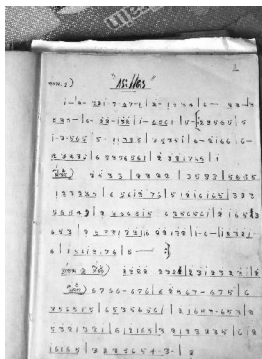
ปัจจุบันพบว่าในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีคณะแตงที่ยังคงดำเนินกิจการตามรูปแบบดั้งเดิมของแตงอยู่ทั้งสิ้น 4 วง ได้แก่ แตงวงลูกนารายณ์ แตงวง ศ.บุญมีศิลป์ แตงวงเพชรแพร่ทองและแตงวงเพชรบันเทิง โดยมีแนวทางการสืบทอดดังต่อไปนี้

1.1 การสืบทอดองค์ความรู้แตง

1.1.1 การสืบทอดภายในเครือญาติ จากการศึกษาพบว่า วงดนตรีที่มีการสืบทอดกิจการภายในครอบครัวหรือเครือญาติ ได้แก่ แตงวงลูกนารายณ์ และแตงวง ศ.บุญมีศิลป์ โดยแตงวงลูกนารายณ์ได้เริ่มกิจการมาตั้งแต่ก่อนปี พ.ศ. 2511 เดิมชื่อ แตงวงมานพน้อย ก่อนจะเปลี่ยนชื่อเป็นแตงวงลูกนารายณ์ ควบคุมกิจการโดยนายปรัง สุวรรณชาติ นับได้ว่าเป็นผู้ควบคุมวงรุ่นที่ 1 จากนั้นจึงส่งต่อกิจการให้บุตรชาย คือ นายสุวรรณ์ สุวรรณชาติ เป็นรุ่นที่ 2 ต่อมา จากการสัมภาษณ์นายสุวรรณ์ หรือครูสุวรรณ์ได้ให้ข้อมูลว่าตนเองเริ่มฝึกเป่าทรมเป็ตประมาณปี พ.ศ. 2515 ณ ขณะนั้นอายุประมาณ 7 ปี หลังจากนั้นเมื่อมีประสบการณ์มากขึ้นจึงได้เริ่มฝึกเครื่องดนตรีอื่นๆ ในวงได้แก่ อัลโตแซกโซโฟน ทรอมโบน กลองต่างๆ เป็นต้น ทำให้มีความสามารถในการถ่ายทอดทักษะทางดนตรีและปรับวงให้มีคุณภาพในการบรรเลงได้

สุวรรณ์ สุวรรณชาติ (2564) ให้ข้อมูลเพิ่มเติมว่า ได้เรียนวิธีการเป่าจากบิดา โดยใช้ในการท่องโน้ตผสมกับการอ่านโน้ต โดยระบบโน้ตที่ใช้ในการเรียนส่วนใหญ่เป็นโน้ตรูปแบบพยัญชนะไทย คือ ด ร ม พ ช ล ท ซึ่งรูปแบบดังกล่าวนี้เป็นแบบเดียวกับการบันทึกโน้ตดนตรีไทย แต่ในช่วงหลังได้ประยุกต์ผสมกับการบันทึกโน้ตแบบดนตรีตะวันตก อีกระบบคือ ระบบตัวเลขโดยให้เลข 1 = โด 2 = เร 3 = มี 4 = ฟา 5 = โซ 6 = ลา 7 = ที โดยการบันทึกระบบตัวเลขนี้จะใช้การกันห้องเพลงแบบบรรคไม่ได้อิงตามรูปแบบดนตรีตะวันตก ดังนั้นการฝึกปฏิบัติจากรูปแบบโน้ตดังกล่าวนี้ ต้องมีครูหรือหัวหน้าวงช่วยควบคุมก่อน เพื่อให้ผู้เรียนสามารถทำความเข้าใจในระบบโน้ตได้

ภาพที่ 1 การบันทึกโน้ตของวงดนตรีลูกนารายณ์ในระบบตัวเลข

ที่มา: ญญณัฐ นกปี

อีกคณะที่มีการสืบทอดภายในเครือญาติคือ แตรวง ศ.บุญมีศิลป์ ก่อตั้งขึ้นในช่วงปี พ.ศ. 2527 ควบคุมกิจการโดยนายมานพ บุญมี นับได้ว่าเป็นผู้ควบคุมรุ่นที่ 1 จากนั้นในปี พ.ศ.2542 จึงได้มอบตำแหน่งหัวหน้าวงให้กับนายมานพ บุญมี ผู้เป็นน้องชาย มีการถ่ายทอดให้กับสมาชิกในครอบครัวบ้าง ทั้งนี้ไม่ได้บังคับให้ทายาทรุ่นใหม่ต้องมาบรรเลงแตรวง ทั้งนี้ส่วนใหญ่จะมาร่วมบรรเลงด้วยความสมัครใจ

แตรวงทั้งสองวงที่ได้กล่าวข้างต้นมีการดำเนินการด้านการบริหารสืบทอดกันภายในครอบครัว ทั้งนี้มีการรับสมาชิกที่เป็นคนในพื้นที่เข้าร่วมบรรเลงกับวงด้วยเช่นกัน ซึ่งจากการสอบถามจากแตรวงลูกนารายณ์กล่าวว่า สมาชิกส่วนใหญ่เป็นนักเรียนที่โรงเรียนเซนต์นิโกลาส จังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากครูสุวรรธน์เป็นครูสอนดนตรีในโรงเรียนดังกล่าว ส่วนแตรวง ศ.บุญมีศิลป์ ได้มีการรับผู้คนในพื้นที่เข้าร่วมเป็นสมาชิกวงเช่นกัน ไม่มีข้อจำกัดว่าต้องเป็นเด็กหรือผู้ใหญ่

1.1.2 การสืบทอดให้คนภายนอกครอบครัว ในประเด็นดังกล่าวนี้จากการศึกษาพบว่า แม้ว่าแตรวงส่วนใหญ่จะมีการดำเนินกิจการภายในเครือญาติเป็นหลัก แต่เมื่อเทียบสัดส่วนแล้ว ยังไม่มีวงใดที่ใช้สมาชิกของครอบครัวทั้งหมด แต่ใช้การจัดหาสมาชิกจากท้องถิ่นมาเป็นผู้ร่วมวง จากการสัมภาษณ์พบว่า แตรวงลูกนารายณ์ กับแตรวง ศ.บุญมีศิลป์ มีการจัดกิจกรรมการถ่ายทอดความรู้ด้านแตรวงให้กับนักเรียนในโรงเรียน เพื่อต่อยอดการเข้ามาเป็นสมาชิกและสามารถร่วมบรรเลงแตรวงในสถานการณ์จริงได้ แตรวงลูกนารายณ์มีการเชื่อมโยงกับโรงเรียนเซนต์นิโกลาส อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก เนื่องจากครูสุวรรธน์ สุวรรณชาติ เป็นครูสอนดนตรีประจำที่โรงเรียนแห่งนี้ ทำให้การถ่ายทอดความรู้ด้านแตรวงสามารถทำได้สะดวกมากขึ้น เนื่องจากครูได้ดูแลวงโยธวาทิตและฝึกซ้อมให้กับนักเรียนที่เป็นสมาชิกของวงอยู่แล้ว ดังนั้นเมื่อมีช่วงเวลาที่นอกเหนือจากการฝึกซ้อมดังกล่าว จะเป็นการถ่ายทอดบทเพลงของแตรวงเป็นส่วนเพิ่มเติม

ในส่วนคณะแตรวง ศ.บุญมีศิลป์ ได้มีการถ่ายทอดให้กับนักเรียนโรงเรียนวัดบ้านไร่ อำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก มีชื่อว่า “แตรวงวัดบ้านไร่” โดยสมาชิกบางคนได้มาร่วมบรรเลงกับแตรวง

ศ.บุญมีศิลป์ด้วยเช่นกัน เพื่อเป็นการหารายได้เสริมและใช้เวลาว่างให้เกิดประโยชน์ ในเขตอำเภอเมืองมีคณะวงอื่นๆ นอกเหนือจากข้างต้น ได้แก่ แตรวงเพชรแพรทอง และแตรวงเพชรบันเทิง มีการถ่ายทอดให้สมาชิกในชุมชนได้ร่วมฝึกบรรเลงแตรวงเพื่อเป็นอาชีพเสริม นอกเหนือจากอาชีพหลักได้แก่ เกษตรกร การรับจ้างทั่วไป และการค้าขาย เป็นต้น ทำให้สมาชิกชุมชนมีรายได้ เป็นการขับเคลื่อนค่านิยมทางด้านดนตรีให้แก่ชุมชนด้วยเช่นกัน

1.2 การสืบทอดด้านองค์ประกอบของแตรวง

1.2.1 เครื่องดนตรี จำนวนเครื่องดนตรีและการเลือกใช้เครื่องดนตรีในแตรวง เป็นอีกปัจจัยที่ส่งผลให้เจ้าภาพหรือผู้จ้างมีส่วนในการตัดสินใจจ้างแตรวง ซึ่งในปัจจุบันพบว่า เครื่องดนตรีที่ใช้ในแตรวงมีดังต่อไปนี้

- ทรัมเป็ต จำนวนตั้งแต่	3 – 4 คัน
- ทรอมโบน จำนวนตั้งแต่	3 – 4 คัน
- อัลโตแซกโซโฟน จำนวนตั้งแต่	4 – 5 คัน
- กลองสแนร์	1 ใบ
- กลองใหญ่	1 ใบ
- กลองทิมป์ทอม (Timp Tom)	1 ชุด
- คาวเบล (Cow Bell)	1 ตัว
- ฉาบ	2 คู่

เมื่อพิจารณาในภาพรวมเห็นได้ว่า ต้องใช้นักดนตรีประมาณ 20 คน ทั้งนี้อาจเพิ่มหรือลดจำนวนตามสัดส่วนของงานหรือสถานการณ์ตามที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น โดยรูปแบบดั้งเดิมของแตรวงในพิษณุโลกนั้น จากการศึกษากววงดนตรีที่เก่าแก่หลายวงได้ข้อมูลชี้ชัดว่า เดิมแตรวงมีสมาชิกประมาณ 7 คน เรียกว่า วงเครื่องเจ็ด ประกอบด้วย

- คลาริเน็ต	1 คัน
- คอรัเน็ต	1 คัน
- ทรอมโบน	1 คัน
- แตรบาริโทน	1 ตัว
- กลองสแนร์	1 ใบ
- กลองใหญ่	1 ใบ

โดยเครื่องดนตรีบางชนิดเช่น คลาริเน็ต คอรัเน็ต และบาริโทน ไม่ได้มีการนำมาใช้ในวงแล้วในปัจจุบัน เนื่องจากการใช้เครื่องดนตรีในกลุ่มเดียวกันทดแทนเช่น แซกโซโฟนแทน คลาริเน็ต ทรัมเป็ตแทนคอรัเน็ต เป็นต้น มีความสะดวกในการใช้งาน การดูแลรักษา รวมถึงการจัดซื้อเครื่องดนตรีที่ผลิตจากประเทศจีนที่มีราคาถูกกว่าเครื่องยุโรปแบบสมัยเก่า

ภาพที่ 2 แตรบาริโทนของวงลูกนารายณ์ตั้งแต่ก่อตั้งวง

ที่มา: กมลธรรม เกื้อบุตร

1.2.2 รูปแบบการจัดวง แตรวงในอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลกที่ยังคงบรรเลงด้วยรูปแบบดั้งเดิมได้แก่ แตรวงลูกนารายณ์ แตรวง ศ.บุญมีศิลป์ แตรวงเพชรแพร่ทอง และแตรวงเพชรบันเทิง โดยรูปแบบการบรรเลงในงานต่างๆ มี 2 ลักษณะคือ

1) การนั่งบรรเลง การนั่งบรรเลงจะปฏิบัติทั้งในงานมงคลและอวมงคล โดยนักดนตรีจะนั่งล้อมวงรวมกัน ถ้าเป็นงานมงคลเช่น งานบวช คณะแตรวงจะนั่งบรรเลงในร่มตามพื้นที่ที่จัดภาพจัดเตรียมไว้ บรรเลงเพลงขับกล่อมแขกที่มาร่วมงานก่อนเข้าสู่กระบวนการแห่หน้าเข้าโบสถ์ต่อไป หากเป็นงานอวมงคล ส่วนใหญ่คณะแตรวงจะทำหน้าที่แห่วงดนตรีปี่พาทย์ไทยที่เป็นที่นิยมใช้ในงานบำเพ็ญกุศลศพอยู่แล้ว การบรรเลงจึงเป็นการนั่งบรรเลงเช่นเดียวกันกับวงดนตรีปี่พาทย์

2) การยืนบรรเลง ในบริบทของการยืนบรรเลงนั้นหมายถึงรวมไปถึงการเดินบรรเลงนำหน้าขบวนแห่ ซึ่งในงานมงคลเช่น งานบวช บทบาทของแตรวงจะมีส่วนสร้างความสนุกสนานให้กับแขกผู้มาร่วมงาน โดยบรรเลงบทเพลงลูกทุ่ง เพลงสมัยนิยมต่างๆ นำหน้าขบวนแห่เพื่อให้แขกได้ออกท่าทาง เต้นรำกันอย่างสนุกสนาน ส่วนในงานอวมงคลการยืนบรรเลงและเดินนำหน้าขบวนจะอยู่ในขั้นตอนของการนำร่างผู้วายชนม์ขึ้นสู่เมรุ ลักษณะบทเพลงจะมีความโศกเศร้า เพื่อร่วมไว้อาลัยให้แก่ผู้ที่จากไป

1.2.3 บทเพลง บทเพลงที่นิยมในการบรรเลงอาจจำแนกได้เป็น 3 กลุ่มได้แก่

1) เพลงไทยเดิม ใช้บรรเลงในพิธีกรรมทั้งงานมงคลและอวมงคล รวมถึงบรรเลงขับกล่อมแขกที่มาร่วมงาน ได้แก่ เขมรละออองค์ แหกอาหวัง ลาวเสียงเทียน ลาวดำเนินทราย แสนคำนึ่ง กระแต เขมรไทรโยค เขมรพายเรือ คลื่นกระทบฝั่ง และหกบท เป็นต้น

2) เพลงมาร์ช นิยมบรรเลงพิธีการตอนเปิดหรือปิดงาน ขั้นตอนที่เป็นทางการ ได้แก่ มาร์ชบริพัตร สยามมานุสติ มาร์ชราชนาวิ มาร์ชทหารเรือ มาร์ชสี่เหล่าทัพ และมาร์ชตำรวจ เป็นต้น

3) เพลงไทยลูกทุ่ง นิยมใช้บรรเลงในช่วงแห่ เพื่อขับกล่อมให้แขกที่มาร่วมงานมีความสุขสนุกสนาน ได้แก่ เพลงกลับมาทำไม เพลงคันหนู เพลงสาวนครชัยศรี เพลงผู้ชายในฝัน เพลงจี๋หอย เพลงสามสิบยังแจ๋ว เพลงฉันทนาที่รัก เพลงชวนน้องแต่งงาน และเพลงลูกเทวดา เป็นต้น

1.2.4 พิธีกรรมไหว้ครู

1) การไหว้ครูก่อนบรรเลง

เป็นพิธีกรรมสำคัญก่อนการบรรเลงในงานต่างๆ เมื่อคณะบรรเลงได้เดินทางไปถึงสถานที่จัดงาน และจัดตั้งวงเรียบร้อยแล้ว สมาชิกในวง จะนำเครื่องดนตรี มาวางรวมกันเป็นรูปวงกลมหรือวางเรียงกันตามความอำนวยการของสถานที่ หัวหน้าวงจะทำการตั้งเครื่องกำหนดเพื่อทำการบูชากราบไหว้แสดงความเคารพต่อครูบาอาจารย์ที่ได้ประสิทธิ์ประสาทวิชาความรู้ด้านบรรเลง

เครื่องกำหนดประกอบด้วย ดอกไม้สด หรือพวงมาลัย รูป 5 ดอก เทียนไข 1 เล่ม สุรา ยาสูบ หมากพลู พร้อมด้วยเงินกำหนด 12 บาท จัดวางในพานหรือถาด วางไว้กลางวงหรือมุมใดมุมหนึ่งเพื่อทำพิธี หัวหน้าวงจะทำการจุดธูปเทียน สมาชิกทุกคนในวง พร้อมตั้งใจอธิษฐานระลึกถึงบุญคุณ ของครูบาอาจารย์ที่ได้สั่งสอนวิชาความรู้ด้านบรรเลง รวมถึงเทพยดาและฤๅษีทุกองค์ที่ได้สรรค์สร้างศาสตร์ดนตรีตามความเชื่อที่สืบทอดกันมา เป็นการขอพรให้การบรรเลง เป็นไปอย่างราบรื่นและปราศจากซึ่งอุปสรรคทุกประการ

ภาพที่ 3 การไหว้ครูของวงลูกนารายณ์ก่อนการบรรเลง

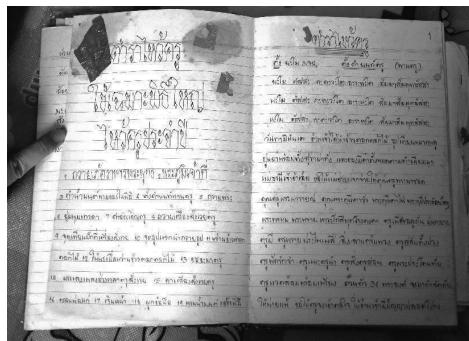
ที่มา: ณัฐพล สุวรรณชาติ

2) การไหว้ครูประจำปี

เป็นพิธีกรรมที่จัดขึ้นทุกปี ในวันพฤหัสบดีแรกของเดือนพฤษภาคม โดยก่อนหน้าหนึ่งวัน สมาชิกของวงทุกคน จะมาช่วยกันจัดสถานที่ โดยส่วนใหญ่นิยมจัดในบ้านของหัวหน้าวง เช้าวันถัดมา ในการเริ่มพิธีการไหว้ครู คณะบรรเลง จะเตรียมเครื่องกำหนดหรือขันครู เหมือนการ

เตรียมการไหว้ครูก่อนการบรรเลงที่ได้กล่าวไปแล้วข้างต้น ประกอบด้วย รูป 5 ดอก เทียน ดอกไม้
หมาก 3 คำ กล้วยสุก 1 หวี บุหรี่ 1 ซอง ขนม หมู 1 ส่วน ปลาตุ๋ก 1 ตัว เงิน 12 บาท มะกรูด สুরาแดง
1 ขวด น้ำ 1 ขัน สมาชิกวงจะนำเครื่องดนตรีของตนไปวางเรียงรวมกัน เมื่อได้เวลาเก้านาฬิกาตรง เริ่มพิธี
ไหว้ครู โดยหัวหน้าวงเป็นผู้ทำพิธีเชิญครู กล่าวบทอัญเชิญครู ต่อด้วยถวายดอกไม้ธูปเทียน เชิญครูเสวย
ทำนํ้ามนต์ ผูกข้อมือ นักดนตรีทุกคนร่วมบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ เพลงมหาชัย และเพลงเชิด

ภาพที่ 4 บทไหว้ครูของวงลูกนารายณ์

ที่มา: ญฐนนิช นักปี

จากปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการดำรงอยู่ของเครื่องดนตรีในเขตอำเภอเมือง จังหวัดพิษณุโลก
สรุปได้ว่าการดำเนินกิจกรรมเครื่องดนตรีตามแบบฉบับดั้งเดิมยังคงมีความนิยมและจ้างงานอย่างต่อเนื่อง
จากการสัมภาษณ์คณะเครื่องดนตรีลูกนารายณ์ได้ข้อมูลตรงกับคณะเครื่องดนตรี ศ.บุญมีศิลป์ว่า การจ้างงานเครื่อง
มืออย่างต่อเนื่องทุกปี ไม่มีการลดจำนวนงาน แต่ได้รับผลกระทบจากวิกฤตการณ์โควิด19 ทำให้ต้องยกเลิกงาน
ตามคำสั่งของจังหวัดที่ห้ามรวมตัวและมีการบรรเลงดนตรี คณะนักดนตรีหลายท่านให้ความเห็นว่า
หากสถานการณ์การแพร่ระบาดของโรคโควิดดีขึ้น การจ้างงานต่างๆ จะกลับมาเหมือนเดิม เพราะชาวบ้าน
และผู้ที่ยินยอมในเครื่องดนตรียังมีปริมาณมาก นับได้ว่าเครื่องดนตรีเป็นเสมือนส่วนหนึ่งของสังคมชาวพิษณุโลก

1.3 การดำรงอยู่ของเครื่องดนตรี จากการศึกษาค้นคว้าข้อมูลสามารถสรุปได้เป็น 2 ประเด็นดังนี้

1.3.1 จำนวนสมาชิก ในอดีตนั้นการจัดจำนวนสมาชิกของวงมีประมาณ 7 คน
ประกอบด้วย คลาริเน็ต 1 คัน คอร์เน็ต 1 คัน ทรอมโบน 1 คัน แตรบาริโตน 1 ตัว กลองสแนร์แบบ
หนังโบราณ 1 ใบ และกลองใหญ่ 1 ใบ แต่ในปัจจุบันมีการเปลี่ยนแปลงของการบรรเลงเครื่องดนตรีรูปแบบ
ใหม่ทำให้จำนวนสมาชิกเพิ่มขึ้นตามจำนวนเครื่องดนตรีที่เปลี่ยนไป มีการใช้กลองทิมปโทม (Timp tom)
เพิ่มเข้ามา อัลโตแซกโซโฟนแทนคลาริเน็ต ทรัมเปตแทนคอร์เน็ต จากข้อมูลสัมภาษณ์และการลงภาคสนาม
เพื่อสังเกตการณ์พบว่า เครื่องดนตรี 1 วงประกอบด้วยเครื่องดนตรีโดยเฉลี่ยประมาณ 15 - 20 คน

ทั้งนี้จำนวนสมาชิกในภาพรวมอาจมีเพิ่มขึ้นหรือลดลงตามปัจจัยอำนวย ไม่ได้
กำหนดแน่นอนเหมือนวงดนตรีอื่นๆ ส่วนสำคัญคือ ต้องมีสมาชิกครบตามกลุ่มของเครื่องดนตรี

บางครั้งนักดนตรีบางคนอาจทดแทนได้หลายตำแหน่ง ในกรณีที่สมาชิกวงบางคนติดภารกิจหรือต้องยกเลิกในเหตุไม่คาดคิด ส่วนใหญ่หัวหน้าวงจะกำกับดูแลสมาชิกเพื่อเตรียมพร้อมทดแทนในกรณีต่างๆ อีกทั้งบางวงยังมีการใช้ทรัพยากรบุคคลร่วมกัน เช่น แตรวง ศ.บุญมีศิลป์ แตรวงลูกนารายณ์ และแตรวงเพชรพรทองจากพื้นที่อำเภอเมืองด้วยกัน มีการสลับสับเปลี่ยนสมาชิกกันบ้าง โดยไม่ได้เป็นการแย่งงานกันแต่อย่างใด การรับงานแต่ละวงมีการเผื่อแผ่กันตามโอกาส ไม่ได้แข่งขันกันเพื่อเอาชนะ แต่อยู่ร่วมกันดังมิตร

1.3.2 อัตราค่าจ้าง ในส่วนนี้พบว่า แตรวงส่วนใหญ่เสนอค่าจ้างให้แก่ผู้ว่าจ้างคิดคำนวณเป็นช่วงเวลา กล่าวคือ 1 วันรับงานได้ 2 เวลาได้แก่ เวลาเช้ากับเวลาบ่าย มีอัตราค่าจ้างในปัจจุบันอยู่ที่ประมาณ 15,000 บาทต่อเวลา ดังนั้นหากมีงานจ้างเต็มวันรายได้ของวงอยู่ที่ประมาณ 30,000 บาท ทั้งนี้บางวงอาจมีการเรียกค่าจ้างเพิ่มเติมตามปัจจัยที่เกี่ยวข้องเช่น ระยะเวลา ประเภทเพลงที่ผู้ว่าจ้างร้องขอ เป็นต้น ซึ่งบางงานหากเจ้าภาพต้องการความสนุกสนาน เน้นบทเพลงสนุก ครื้นเครง นักดนตรีต้องเตรียมความพร้อมและใช้กำลังมากขึ้น ก็จะขอเพิ่มค่าจ้างตามแต่ตกลง ซึ่งส่วนใหญ่เจ้าภาพหรือผู้ว่าจ้างจะมีความเข้าใจในปัจจัยดังกล่าว ไม่ได้เป็นอุปสรรคต่อการสนับสนุนการดำเนินการของคณะแตรวงแต่อย่างใด

สมาชิกของวงส่วนใหญ่ได้อัตราค่าจ้างจำนวนเท่ากัน กล่าวคือ หารจากจำนวนเต็มที่ได้รับเท่ากันทุกคนที่ไปเข้าร่วมบรรเลงในงานนั้น ซึ่งกรณีนี้ส่วนใหญ่สมาชิกของวงจะมีเครื่องดนตรีเป็นของตนเอง อีกกรณี ที่สมาชิกวงไม่มีเครื่องดนตรีเป็นของตัวเอง หัวหน้าวงจะทำการหักค่าบำรุงเครื่องบางส่วนเพื่อใช้ในการซ่อมแซมหรือบำรุงรักษาเครื่องประจำวง ซึ่งส่วนใหญ่หัวหน้าวงจะเป็นผู้ซื้อไว้ให้สมาชิกที่เข้าใหม่ได้ฝึกและใช้บรรเลงออกงานต่างๆ

2. บทบาทหน้าที่ของแตรวงในจังหวัดพิษณุโลก

แตรวงในจังหวัดพิษณุโลกสามารถจำแนกบทบาทหน้าที่ได้ 2 ประเภทคือ

2.1 บทบาทหน้าที่งานมงคล

2.1.1 งานบวช บทบาทหน้าที่ในงานบวชถือได้ว่าเป็นกิจกรรมที่อยู่คู่แตรวงมาอย่างยาวนาน โดยแตรวงทำหน้าที่ในการบรรเลงนำขบวนแห่นาค โดยเริ่มต้นการประโคม หรือโหมโรงด้วยเพลงประจำวง จากนั้นก็เข้าสู่การบรรเลงเพลงที่เน้นความสนุกสนานโดยเฉพาะเพลงลูกทุ่งสมัยนิยม เพื่อให้บรรยากาศของงานครึกครื้น สนุกสนาน และสร้างความบันเทิงให้กับแขกผู้มีเกียรติที่มาร่วมงาน รวมถึงนางรำที่นิยมชมชอบการรำหน้านาค หรือเต้นรำสนุกสนานของชาวบ้านที่มาร่วม ในบางโอกาสมีการบรรเลงประกอบการทำขวัญนาคด้วย ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับความพึงพอใจของเจ้าภาพ

2.2.2 งานมงคลสมรส บทบาทสำคัญในการบรรเลงงานมงคลสมรส คือ การบรรเลงแห่ขบวนขันหมากและนำคณะเจ้าบ่าวไปเข้าบ้านเจ้าสาว บรรเลงบทเพลงเพื่อสร้างบรรยากาศงานให้ครึกครื้น สนุกสนาน สร้างความสุขให้กับผู้มาร่วมงานได้มีโอกาส

2.2.3 งานแก้บน บทบาทสำคัญคือ การบรรเลงนำขบวนแห่ให้ครึกครื้นสนุกสนาน โดยการเดินแห่ขึ้นอยู่กับเงื่อนไขของเจ้าภาพงาน ที่ได้บนบานกับสิ่งศักดิ์สิทธิ์ไว้

2.2.4 งานแห่เทียนพรรษา งานกฐิน และงานบุญอื่นๆ บทบาทของแตรวงสำหรับงานประเภทดังกล่าวนี้มีความคล้ายคลึงกับงานบวช เนื่องจากเป้าหมายหลักคือ การสร้างความสนุกสนาน

ให้แก่ผู้มาร่วมงาน และสร้างความครึกครื้นให้เกิดบรรยากาศที่ดีในงานบุญ เป็นสีสันให้กับงาน

2.2 บทบาทหน้าที่งานอวมงคล

2.2.1 งานบำเพ็ญกุศลศพ บทบาทส่วนใหญ่คือการบรรเลงนำหน้าขบวนแห่ศพ เพื่อไปทำพิธีทางศาสนา โดยปรกตินิยมใช้เพลงสโลว์มาร์ช เพลงธรรณีกรรมแสง เพลงมอญ บางงานเจ้าภาพได้มอบหมายให้วงทำหน้าที่บรรเลงประกอบศพ โดยใช้การนั่งบรรเลง ก่อนการเคลื่อนย้ายศพเพื่อทำพิธีทางศาสนา นอกจากนี้มีบางคณะได้รับการว่าจ้างให้บรรเลงในงานสวดพระอภิธรรมแทนวงปี่พาทย์ซึ่งเป็นวงดนตรีไทย บทเพลงส่วนใหญ่จึงเป็นเพลงไทย เพื่อขับกล่อมให้บรรยากาศของงานไม่เศร้าจนเกินไป เป็นการปลอบขวัญให้กำลังใจญาติพี่น้องของผู้วายชนม์

จะเห็นได้ว่าบทบาทหน้าที่ของแตงวงในจังหวัดพิษณุโลกมีความหลากหลายตามบริบทของงานในโอกาสต่างๆ ทั้งนี้ในภาพรวมส่วนใหญ่พบว่า การบรรเลงแตงวงเน้นการบรรเลงในงานมงคลมากกว่างานอวมงคล ตามบริบทท้องถิ่นที่นิยมใช้แตงวงในการบรรเลงเพื่อความสนุกสนานให้กับการจัดงาน อีกทั้งในพื้นที่พิษณุโลกและจังหวัดใกล้เคียงยังนิยมใช้วงปี่พาทย์ในการบรรเลงงานอวมงคลเป็นส่วนมาก

อภิปรายผลการวิจัย

1. การสืบทอดและการดำรงอยู่ของแตงวงในจังหวัดพิษณุโลก

ประเด็นการสืบทอดและการดำรงอยู่ของแตงวงมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องส่วนสำคัญคือ การสืบทอดภายในเครือญาติ และการเปิดโอกาสให้คนในชุมชนเข้าร่วม เมื่อพิจารณาถึงโครงสร้างความสำคัญดังกล่าวแล้ว จะเห็นได้ว่า การสืบทอดภายในครอบครัวสร้างความเข้มแข็งให้กับวัฒนธรรมการบรรเลงแตงวง เนื่องจากการปลูกฝัง ซึมซับจากสิ่งแวดล้อมเป็นส่วนช่วยให้เกิดความอยากเรียนรู้ สามารถถ่ายทอดจากรุ่นสู่รุ่นโดยมีเงื่อนไขของสายใยครอบครัวเป็นตัวประสานส่งต่อองค์ความรู้ สอดคล้องกับอมรา พงศาพิชญ์ (2553: น.33) กล่าวว่า การถ่ายทอดวัฒนธรรมภายในสังคมเดียวกัน คือ การสืบทอดวัฒนธรรมในแนวตั้งจากคนรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง ในกระบวนการเรียนรู้จากพ่อแม่อบรมลูก ก่อนจะแพร่กระจายไปสู่ชุมชนต่อไป

ในมิติของนักดนตรี สมาชิกในวงแตงวงควรหมั่นศึกษาข้อมูลที่เกี่ยวข้องและพัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง เพื่อเตรียมรับสภาพการเปลี่ยนแปลงของสังคมและความต้องการของผู้จ้างงานตลอดเวลา จะทำให้ความนิยมที่เกิดขึ้นต่อแตงวงนั้นมีอย่างต่อเนื่อง ส่งผลต่อการดำรงอยู่ในวัฏจักรของวิชาชีพทางดนตรี สอดคล้องกับงานวิจัยของทรอยอาโน (Troiano, 2021: pp. 188 – 189) ได้กล่าวว่า “การแสดงดนตรีเป็นประสบการณ์ทางสังคมที่ได้มอบความบันเทิงให้แก่ผู้ฟัง นักดนตรีควรมีความรู้เชิงประวัติศาสตร์และดนตรีเป็นอย่างดี แม้ว่าความบันเทิงไม่ใช่ส่วนหลักในการถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้ฟังในช่วงเวลาที่มีการแสดงแต่ละครั้งซึ่งมีเวลาจำกัด” ดังนั้นองค์ความรู้และความสามารถที่เกิดขึ้นในช่วงดังกล่าว เป็นสิ่งสะท้อนต่อคุณภาพและทักษะของวงดนตรีนั้นๆ ได้

2. บทบาทหน้าที่ของแตงวงในจังหวัดพิษณุโลก

จากผลการวิจัยจะเห็นได้ว่า แตงวงมีบทบาทต่องานสำคัญหลายด้านในวิถีชีวิตของชาวพิษณุโลก ทั้งงานมงคลและอวมงคล ดนตรีทำหน้าที่เชื่อมโยงความรู้สึกระหว่างมนุษย์ด้วยกัน ในฐานะสื่อกลาง

ความเชื่อ ทำหน้าที่สร้างความสนุกสนานและสร้างบรรยากาศที่ดีในงานสำคัญ เพื่อให้เกิดความรู้สึกที่ดีและประทับใจ รวมถึงสร้างขวัญกำลังใจต่อกัน เปรียบเสมือนอีกหนึ่งระบบในโครงสร้างสังคม ที่คอยหล่อเลี้ยงและขัดเกลาจิตใจของมนุษย์ สอดคล้องกับทฤษฎีโครงสร้างการหน้าที่นิยมของแรดคลิฟฟ์ บราวน์ (A.R. Radcliffe-Brown) ที่ได้เสนอแนวคิดที่ว่า สังคมประกอบด้วยระบบต่างๆ เช่น ครอบครัว เศรษฐกิจ ศาสนา การเมือง เป็นต้น ซึ่งแต่ละระบบมีโครงสร้างและหน้าที่เฉพาะ แต่ละระบบเหล่านั้นจะทำหน้าที่ให้สังคมดำเนินไปอย่างราบรื่น (ยศ สันตสมบัติ, 2556) ซึ่งในสังคมประกอบด้วยระบบในการดำรงชีพ มีกลไกหน้าที่สนับสนุนต่อโครงสร้างในสังคมนั้นให้ดำเนินไปได้อย่างมีประสิทธิภาพที่มั่นคง

3. การแปรสภาพของแตงกวาในจังหวัดพิษณุโลกมีการปรับเปลี่ยนไปตามความต้องการของสังคม รวมถึงการเข้ามาของเทคโนโลยีที่อำนวยความสะดวกให้คณะแตงกวาบางกลุ่มจำเป็นต้องเปลี่ยนรูปแบบของแตงกวาโดยนำเครื่องดนตรีประเภทไฟฟ้าเข้ามาผสมได้แก่ กีตาร์ไฟฟ้า เบสไฟฟ้า คีย์บอร์ด เป็นต้น จนพัฒนารูปแบบเป็นวงแห่อีกรูปแบบเรียกว่า “วงรอกแห่” สร้างความนิยมรูปแบบใหม่ให้เกิดขึ้นในสังคมจังหวัดพิษณุโลกและพื้นที่ใกล้เคียง โดยการแปรสภาพของแตงกวาที่เกิดขึ้นสอดคล้องกับงานวิจัยของสมบัติ เวชกามา (2554, น.140) กล่าวว่า แตงกวาในจังหวัดอุตรดิตถ์มีพัฒนาการประสมวงนั้นมีการเครื่องดนตรีไฟฟ้ามาประสมวงดนตรีแตงกวาร่วมกันได้ เช่น กีตาร์ไฟฟ้า กีตาร์เบสไฟฟ้า ออร์แกนไฟฟ้า เพื่อการเปลี่ยนความรู้สึกในการฟังเพลงสมัยใหม่เพิ่มมากยิ่งขึ้น มีการเพิ่มนักร้องหญิงหรือนักร้องชาย เพื่อขับร้องสอดแทรกกับการบรรเลงเครื่องดนตรีและให้นักดนตรีได้พักผ่อน

แม้ว่าการปรับสภาพของคณะแตงกวาได้เปลี่ยนไปจำนวนหนึ่งตามความต้องการของสังคมในบางพื้นที่ ทั้งนี้จากการวิจัยพบว่า ความนิยมในแตงกวารูปแบบดั้งเดิมยังอยู่ในระดับที่ดี กล่าวคือ คณะแตงกวาสามารถดำรงอยู่ได้ภายใต้การจ้างงานที่ต่อเนื่อง มีปริมาณเพียงพอต่อการประกอบอาชีพนักดนตรีคณะแตงกวาได้ รวมถึงข้อมูลจากชาวบ้านในหลายพื้นที่พบว่ายังคงให้ความสำคัญและความนิยมในแตงกวารูปแบบดั้งเดิมที่เห็นความสำคัญและคุณค่าที่อยู่คู่กับประเพณีท้องถิ่นมาอย่างยาวนาน เป็นการสืบสานวัฒนธรรมดั้งเดิมของท้องถิ่นที่ควรสืบทอดต่อไปจากรุ่นสู่รุ่น

ข้อเสนอแนะจากงานวิจัย

1. การวิจัยในครั้งนี้มุ่งศึกษาปรากฏการณ์ทางสังคมที่สะท้อนถึงความนิยมในแตงกวาในจังหวัดพิษณุโลก แต่จากการศึกษาพบว่ามีประเด็นการถ่ายทอดองค์ความรู้ที่มีความน่าสนใจ ควรศึกษาและถอดองค์ความรู้ในลักษณะของหลักสูตรท้องถิ่น เพื่อต่อยอดการถ่ายทอดองค์ความรู้ดนตรีชาวบ้านที่เป็นเอกลักษณ์สำคัญของจังหวัดพิษณุโลก

2. ผลจากการวิจัยครั้งนี้ เป็นแนวทางในการศึกษากลุ่มนักดนตรีอื่นๆ ในพื้นที่จังหวัดพิษณุโลก เพื่อรวบรวมข้อมูลในการเตรียมการรับมือกับสถานการณ์ที่อาจส่งผลกระทบต่อการทำงานของวิชาชีพดนตรีที่อาจเกิดขึ้นในอนาคตได้

3. ควรมีการทำวิจัยต่อยอดจากผลวิจัยในครั้งนี้เพื่อสร้างเครือข่ายวิชาชีพของตำรวจชาวบ้านในเขตภาคเหนือตอนล่าง ให้สามารถรวมกลุ่ม หรือพัฒนาร่วมกันเชิงนโยบาย สามารถสร้างกลุ่มที่โครงสร้างที่แข็งแรง เข้มแข็ง พร้อมช่วยเหลือต่อยอดทางวิชาชีพต่อกันได้

กิตติกรรมประกาศ

ขอขอบคุณคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพิบูลสงคราม ที่ได้สนับสนุนทุนเพื่อการวิจัยในครั้งนี้ให้สามารถดำเนินการจนเสร็จสมบูรณ์

บรรณานุกรม

- กมลธรรม เกื้อบุตร. (2557). *ดนตรีเด่นรำในสังคมและวัฒนธรรมไทย* (วิทยานิพนธ์ปริญญาคุุณบัณฑิต, สาขาดนตรี). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.
- กฤษฎา นิยมทอง. (2550). *ตำรวจพื้นบ้านในจังหวัดสุพรรณบุรี*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาไทยคดีศึกษา). นครปฐม: มหาวิทยาลัยราชภัฏนครปฐม.
- งามพิศ สัตย์สงวน. (2538). *การวิจัยทางมานุษยวิทยา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ประเสริฐ แยมกลิ่นฟุ้ง, อมรา พงศาพิชญ์, สุพัตรา สุภาพ, ประสิทธิ์ สวาสดีญาติ, งามพิศ สัตย์สงวน, ปรีชา คุณินทร์พันธุ์, ...สุริชัย หวันแก้ว. (2553). *สังคมและวัฒนธรรม (พิมพ์ครั้งที่ 12)*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2554). *การก่อเกิดเพลงไทยสากล: แนวคิดด้านดนตรีวิทยา*. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- ยศ สันตสมบัติ. (2556). *มนุษย์กับวัฒนธรรม*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- รณชัย รัตนเศรษฐ. (2557). *วัฒนธรรมตำรวจชาวบ้าน อำเภอบ้านทอง จังหวัดชลบุรี*. วารสารศิลปกรรมบูรพา, 17(2), 123-143.
- สมบัติ เวชกามา. (2554). *การพัฒนารูปแบบการบรรเลงดนตรีตำรวจชาวบ้านร่วมสมัยในจังหวัดอุดรธานี*. วารสารศรีนครินทรวิโรฒวิจัยและพัฒนา (สาขามนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 3(5), 128 - 146.
- สุดแดน สุขเกษม. (2542). *ตำรวจชาวบ้านกับการรับใช้สังคม: กรณีศึกษาคณะถนอมศิลป์*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาดนตรี). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

บรรณานุกรม (ต่อ)

สุธี ขำนาญสุธา. (2545). *แตงกวาชาวบ้าน: กรณีศึกษาแตงกวาในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร*. (วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต, สาขาวิชาดนตรี). นครปฐม: มหาวิทยาลัยมหิดล.

Troiano, C. (2021). *From antiquity to academia: a history of early American brass bands and away forward for their adaptation within institutions of higher learning*. Doctoral dissertation. Virginia: George Mason University. Retrieved from <https://www.proquest.com/docview/2572606771/7F0F1EBB6B2C4B6DPQ /1>